

Broj: 0521-011/26-411/2

Podgorica, 25.03.2026. godine

Na osnovu člana 18 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Službeni list Crne Gore", br. 041/18 od 28.06.2018.) Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera objavljuje

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE O NACRTU NACIONALNE STRATEGIJE BIODIVERZITETA 2026-2031. GODINE SA AKCIONIM PLANOM 2026-2028. GODINE

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera uputilo je Javni poziv za učešće u javnoj raspravi o Nacrtu nacionalne strategije biodiverziteta 2026-2031. godine sa akcionim planom 2026-2028. godine, u trajanju od 20 dana, od 25.02.2026. do 15.03.2026. godine.

Primjedbe, predlozi i sugestije dostavljeni su Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, na adresu: Eko-efikasna zgrada, Cetinjski put bb, 81 000 Podgorica, u pisanom obliku ili u elektronskom obliku na e-mail adrese: milica.rudic@mers.gov.me i ilinka.aloric@mers.gov.me, na Obrascu 4: „Primjedbe, predlozi i sugestije“, koji je sastavni dio Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija.

U okviru javne rasprave održana je javna tribina 13.03.2026.g. u amfiteatru zgrade Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, adresa Cetinjski put b.b., Podgorica, sa početkom u 10h za koju nije bilo interesovanja javnosti.

Primjedbe, predlozi i sugestije na navedenu temu rasprave dostavljeni su od strane šest institucija/organizacija:

27.02.2026. NGO ECO-TEAM

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:**

Na mapi 1 koja se odnosi na „Zaštićena područja CrneGore. Napomena: manja zaštićena područja nijesu grafički predstavljena. (Izvor: AZŽS CG)“ zamolio bih da dodate rijeku Čehotinu na teritoriji Bijelog Polja... S obzirom da je prikazana Đalovića klisura, trebalo bi da je i Čehotina jer je po površini veća za oko 200ha i plus zaštititi pojas oko 500ha.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Zaštićeno područje "Rijeka Čehotina" nije bilo sastavni dio informacija koje su preuzete iz registra zaštićenih područja AZŽS u oktobru 2025. Godine, kada je rađena analiza zaštićenih područja koja se koristi kao osnova za relevantna poglavlja NBSAP-a. U odnosu na komentar, mape za zaštićena područja i strogo zaštićena područja su ažurirane koristeći izmjene u odnosu na pomenuti registar, a na datum 13.03.2026., dodavanjem zaštićenog područja (i njegovog zaštitnog pojasa), koje je predmet datog komentara.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 2:**

“Mapa 2: Potencijalna zaštićena područja prema PPCG2040 (Izvor: AZŽS)” nije usklađena sa usvojenom verzijom PPCG, ovdje je data mapa iz nacrtu PPCG. U usvojenoj verziji je, nakon javne rasprave, kao potencijalno zaštićeno područje, kako u narativnom tako i grafičkom dijelu definisana Čehotina na teritoriji Pljevalja. Takođe molim da se koriguje. U prilogu je slika ekrana mape iz usvojene verzije PPCG.

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: Kako je obrađivač dokumenta kao izvor informacija koristio podatke iz AZŽS sa naznakom da postoje određena odstupanja i nepravilnosti u podacima (budući da zvanično nisu dostavljeni drugačiji podaci), a u nedostatku potpunijih informacija/ fajlova koji adekvatno odražavaju i tekstualan i grafički prikaz u odnosu na PPCG 2040, mapa planiranih potencijalnih zaštićenih područja neće biti sastavni dio NBSAP dokumenta, već će se koristiti za procjenu površina koju ove teritorije zauzimaju. Dodatna napomena: mapa potencijalnih zaštićenih područja prema podacima AZŽS će biti sastavni dio analize zaštićenih područja koja se dostavlja kao dio priložne dokumentacije, a koja dodatno sadrži punu listu potencijalnih novih zaštićenih područja u tekstualnom dijelu.

11.03.2026. OPŠTINA TIVAT

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:

U predmetnom dokumentu je izostavljeno stavljanje pod zaštitu područja brda Vrmac, za koje je istraživanjima sprovedenim od strane Agencije za zaštitu životne sredine potvrđeno da posjeduje izuzetne prirodne vrijednosti, pa je potrebno korigovati predmetni dokument. Obrazloženje:

Prostornim planom Crne Gore (Sl. list CG", br. 68/25) područje brda Vrmac je u smislu zaštite prirodnih i pejzažnih vrijednosti tretirano kao izuzetno vrijedno, kao zaštićeni predio po nacionalnom zakonodavstvu (str. 75), dok je u poglavlju 6.2. Koncept zaštite prirode područje brdo Vrmac kategorisano kao potencijalno zaštićeno područje - park prirode, koji predstavlja prostranu cjelinu koju karakteriše veliko prirodno i kulturno-istorijsko bogatstvo sa izraženim biodiverzitetom, pejzažnim i kulturnim vrijednostima i obilježjima od nacionalnog i međunarodnog značaja, sa preciznim opisom površine, zonama zaštite, prisutnim staništima i vrstama (str. 78).

Nadalje, Strateškim planom razvoja optine Tivat 2024-2029 ("Sl. list CG - opštinski propisi", br. 40/24), u okviru Prioriteta 3.2: Unaprjeđenje zaštićenih područja i unaprjeđenje sistema zelene infrastrukture (str. 85) sadržana je i projektna ideja 56. Proglašenje Vrmca zaštićenim područjem. Strateškim planom je definisano da se Vrmac stavlja pod zaštitu radi sprovođenja adekvatnih mjera zaštite vrsta i staništa i održivog (kontrolisanog) korišćenja prirodnog dobra, očuvanja i unaprjeđenja biološke raznovrsnosti, očuvanja prirodnih svojstava svih segmenata životne sredine, sprječavanja radnji i aktivnosti koje mogu ugroziti biodiverzitet područja, održavanja kulturnog pejzaža, obnove, održavanja i revalorizacije kulturne baštine, strogo kontrolisanog razvoja područja usmjerenog primarno na očuvanje i unaprjeđenje prirodnih vrijednosti i uspostavljanja sistema praćenja zaštite. Realizacijom projekta uspostaviće se zakonski osnov za izradu Plana upravljanja i usklađivanje ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa i projekata sa definisanim režimom zaštite i smjernicama zaštite (str. 158).

Za područje brda Vrmac, koje administrativno pripada opštinama Kotor i Tivat, Agencija za zaštitu životne sredine izradila je 2021. godine Studiju zaštite, nakon čega je u periodu od 09.08.2022. godine do 10.10.2022. godine sprovedena javna rasprava o Nacrtu Odluke o proglašavanju Parka prirode „Vrmac“ (u daljem tekstu Nacrt Odluke) i Nacrtu Studije zaštite brda „Vrmac“ (u daljem tekstu Nacrt Studije).

Područje brda Vrmac opterećeno je začajnim problemima u pogledu postojeće infrastrukture, velikog rizika od požara, nelegalnih aktivnosti koje se odnose na odlaganje otpada, stihijske izgradnje, kao i problemima oko različitog sagledavanja i usaglašavanja budućeg korišćenja ovog prostora, na šta je naročito ukazala javna rasprava.

Mišljenja smo da je jedini održivi način korišćenja ovog područja uspostavljanje njegove zaštite kao parka prirode, kroz koji bi se očuvale, unaprijedile i racionalno koristile njegove prirodne, kulturne i pejzažne vrijednosti, te da je neophodno da uspostavljanje ovog zaštićenog prirodnog dobra bude sadržano u Nacionalnoj strategiji biodiverziteta 2026-2031. godine sa Akcionim planom 2026-2028. godine. Sa navedenim u vezi, u prilogu ovog akta dostavljamo stručnu studiju - Studiju zaštite u elektronskom obliku (CD), izrađenu od strane Agencije za zaštitu životne sredine, u kojoj je, između ostalog, dat opis prirodnih vrijednosti područja i obuhvat područja.

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: Kako je obrađivač dokumenta kao izvor informacija koristio podatke iz AZŽS sa naznakom da postoje određena odstupanja i nepravilnosti u podacima (budući da zvanično nisu dostavljeni drugačiji podaci), a u nedostatku potpunijih informacija/ fajlova koji adekvatno odražavaju i tekstualan i grafički prikaz u odnosu na PPCG 2040, i ostala područja koja mogu biti od značaja u ovom dijelu, mapa planiranih potencijalnih zaštićenih područja neće biti sastavni dio NBSAP dokumenta, već će se koristiti za procjenu površina koju ove teritorije potencijalno zauzimaju. Dodatna napomena: mapa potencijalnih zaštićenih područja prema podacima AZŽS će biti sastavni dio analize zaštićenih područja koja se dostavlja kao dio priložne dokumentacije, a koja dodatno sadrži punu listu potencijalnih zaštićenih područja u tekstualnom dijelu uključujući i Vrmac.

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 2:

U predmetnom dokumentu nedostaje spisak zaštićenih područja i spisak područja koja su prepoznata kao potencijalna zaštićena područja, pa je u tom smislu potrebno dopuniti dokument. Obrazloženje: U predmetnom dokumentu dati su grafički prikazi zaštićenih područja (str. 28) i potencijalnih zaštićenih područja (str. 29). Potrebno je, međutim, radi boljeg uvida u stanje zaštićenih i vrijednih (ali još nezaštićenih) prirodnih dobara, dati spisak zaštićenih područja, kao i potencijalnih zaštićenih područja.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Spisak zaštićenih područja dat je u registru i portalu zaštićenih područja AZŽS, a koji analiza zaštićenih područja i NBSAP preuzima (izvor i poveznica su dati u oba dokumenta), te se smatra da nije neophodno isti prikazivati u predmetnoj strategiji. Spisak potencijalnih novih zaštićenih područja, a prema PPCG 2040 dat je u analizi zaštićenih područja, ali ne i u predmetnoj strategiji. Spiskovi zaštićenih i potencijalno zaštićenih područja bi dodatno opteretili strategiju, te se zbog koherentnosti i konciznosti samog dokumenta ovi spiskovi smatraju prekomjernim. Nadalje, niz aktivnosti predviđenih u strateškom cilju dva predmetne strategije treba da obezbijedi adekvatno identifikovanje, planiranje, proglašavanje i održavanje baze postojećih i novih zaštićenih područja i drugih područja važnih za očuvanje biodiverziteta i time unaprijedi segment koji se tiče datog komentara.

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 3:

U predmetnom dokumentu potrebno je navesti važeće verzije propisa. Obrazloženje: U predmetnom dokumentu su navedene neažurne verzije zakona, pa je potrebno izvršiti korekcije i navesti važeće verzije propisa.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Zakonska regulativa je ažurirana

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 4:

U Nacrtu Akcionog plana je, kao jedna od nadležnih institucija za sprovođenje pojedinih aktivnosti, kod nekih aktivnosti navedeno „opštine“ a kod drugih aktivnosti „lokalne samouprave“, pa je potrebno izvršiti korekcije. Obrazloženje: U Nacrtu Akcionog plana je potrebno izvršiti korekcije na način da kod svih aktivnosti u čijem sprovođenju učestvuju jedinice lokalnih samouprava bude navedeno „lokalne uprave“.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Korigovano

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 5:**

Potrebno je preispitati potrebu za aktivnostima A4.3.2.2. Donijeti i implementirati Plan finansiranja biodiverziteta (uključujući procjenu potreba i izvore finansiranja) i A4.3.1.3. Razviti i primijeniti sistem za praćenje budžetskih rashoda za biodiverzitet (koristeći GLOBE taksonomiju ili drugi odgovarajući okvir), uz redovno izvještavanje u pogledu obaveza jedinica lokalnih samouprava. Obrazloženje: Mišljenja smo da planiranje, implementacija, i praćenje finansijskih sredstava za biodiverzitet treba da bude sprovedeno kroz izradu i implementaciju lokalnih akcionih planova za biodiverzitet, što je normirano članom 13 Zakona o zaštiti prirode (Sl. list CG", br. 54/16, 18/19, 84/24), te da je potrebno preispitati potrebu za ovim mjerama.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Plan finansiranja i sistem za praćenje budžetskih rashoda su veoma značajni za postizanje OC 4.3. Osim toga, priprema Plana finansiranja već je u toku (BIOFIN projekat). Aktivnost A4.3.1.3 je prevashodno vezana za nacionalni nivo odnosno za državni budžet. Saglasni smo da ovom aktivnošću ne treba uvoditi nove obaveze za lokalni nivo, pa su u tom smislu urađene modifikacije u formulaciji same aktivnosti i kod nadležnih institucija. Aktivnost A4.3.2.2 i sa njom povezane aktivnosti su zadržane.

12.03.2026. AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

KOMENTARI NA NACRT STRATEGIJE

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:**

U Poglavlju 1.5.1 Zakoni koji nemaju normativne konflikte, ali imaju izazove u implementaciji ispraviti naziv Zakona o stranim i invazivnim stranim vrstama biljaka, životinja i gljiva ("Službeni list CG", br. 18/2019).

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Korigovano

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 2:**

Zaštita i očuvanje vrsta - Treba navesti da je izrada Crvene liste flore i Crvene liste gljiva u završnoj fazi. Takođe, smatramo da bi bilo dobro dati za grupe za koje su završene Crvene liste ili su iste u finalnoj fazi podatke o broju kritično ugroženih vrsta, ugroženih vrsta itd. u odnosu na IUCN kategorizaciju.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Imajući u vidu da je process izrade u toku i da je u završnoj fazi, činjenično stanje je takvo, da ipak još uvijek nisu objavljene. Dodatno, Crvena lista flore koja je u završnoj fazi je urađena bez recentnih podataka za veliki broj taksona (pa su procijenjeni kao DD – data deficient), tako da je za kreiranje kvalitetne Crvene liste iziskuje još dosta rada na istima (primarno se odnosi na terenska istraživanja). Crvene liste faune su urađene za dnevne leptire, ribe, vodozemce, gmizavce, ptice, dok su u procesu izrade Crvene liste za viline konjice (recenzija) i sisare. Na Crvenoj listi u kategoriji CR su 2 vrste dnevnih leptira, 1 vilinih konjica, 1 slatkovodnih riba i 15 vrsta ptica. U ovoj kategoriji nema vodozemaca, gmizavca.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 3:**

Na strani 33 kaže se da „Crna Gora od 2007. godine sprovodi aktivnosti identifikacije i procjene potencijalnih Natura 2000 područja, dok se od 2011. godine realizuju brojni projekti mapiranja i

procjene staništa i vrsta, financirani iz sredstava EU, državnog budžeta i uz podršku NVO sektora. Proces integracije Natura 2000 u nacionalne politike i jačanja institucionalnih kapaciteta je i dalje u toku“, međutim sistematska istraživanja u svrhu kartiranja rasprostranjenja staništa i vrsta otpočela su 2017. godine za kopneni dio teritorije Crne Gore a za morski 2023. godine. Predlog područja Nature 2000 biće predat Evropskoj Komisiji u junu 2026. Godine.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Uvažena je sugestija i dodata rečenica: Sistematska istraživanja u svrhu kartiranja rasprostranjenja vrsta i staništa, otpočela su 2017. godine za kopneni dio Crne Gore, a za morski 2023. godine. Dodata je i informacija da će predlog područja NATURA 2000 biti predam Evropskoj komisiji u junu 2026.godine.

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 4:**

Smatramo da je neophodno dati jasniji tabelarni pregled poredjenja GBF strateskih i operativnih ciljeva i indikatora sa Ciljevima i indikatorima u predlogu Nacionalne strategije uz navodjenje razloga ne uvrščavanja ukoliko takvi slučajevi postoje. Ovo iz razloga što se u metodologiji izvještavanja prema CBD traži i zahtjeva da se za svaki Globalni cilj i indikator daju nacionalni ciljevi i indikatori ukoliko postoje. Imajući na umu potrebu usaglašavanja Strategije sa EU Strategijom biodiverziteta do 2030. godine bili bi preporučljivo dati i poređenje sa ciljevima i indikatorima EU Strategije u Tabelarnoj formi možda kao dodatne kolone u Akcionom planu.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: U okviru NBSAP-a, usklađenost sa KM-GBF već je sistematski adresirana kroz više elemenata dokumenta. U Akcionom planu, uz svaki strateški i operativni cilj, jasno su naznačeni odgovarajući KM-GBF ciljevi (targets) sa kojima su nacionalni ciljevi usklađeni. Dodatno, u Pasošu indikatora, koji je sada sastavni dio NBSAP-a, precizirano je usklađivanje nacionalnih indikatora sa odgovarajućim globalnim indikatorima, čime se obezbjeđuje osnov za izvještavanje u skladu sa CBD metodologijom. Takođe, zbirni pregled stepena usklađenosti predstavljen je u tekstualnom dijelu dokumenta (str. 63).

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 5:**

Vezano za Plan jačanja sistema monitoringa biodiverziteta u Crnoj Gori smatramo da treba realnije sagledati kojim programima monitoringa treba da se bavi Agencija za zaštitu životne sredine. Smatramo previše ambicioznim i nerealnim zaduživanje Agencije za monitoring funkcionalnih interakcija, monitoring socio-ekonomskih dimenzija i monitoring agro-sistema imajući na umu već obimne nadležnosti. Stoga preporuka je da se sagleda realno koje bi institucije mogle biti zadužene za date aktivnosti i indikatore te da iste onda dostavljaju Agenciji kako bi bili uključeni u relevantne izvještaje. Svakako i rok uspostavljanja datih monitoringa nije realan i treba prioritizovati šta je neophodno i racionalno uspostaviti do 2031. a šta u dugoročnijoj perspektivi.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Plan jačanja sistema monitoringa biće revidiran na način da se redefinišu nadležnosti, tako da nosioci pojedinih komponenti monitoringa budu relevantne sektorske institucije, u skladu sa svojim mandatima i kapacitetima, dok će Agencija za zaštitu životne sredine imati ulogu centralnog koordinatora sistema, zaduženog za prikupljanje i objedinjavanje podataka i izvještavanje.

Predloženi plan je koncipiran kao konsolidacija i strukturirano unapređenje postojećih programa monitoringa kroz petogodišnji period, usklađen sa ciklusom Strategije biodiverziteta. Iako je rok ambiciozan, njegovo postavljanje proizilazi iz potreba nacionalne politike zaštite prirode (a što je akcentovano kroz konsultativni proces), kao i međunarodnih obaveza u okviru pristupanja EU i prema CBD i GBF, koje zahtijevaju uspostavljanje funkcionalnog sistema monitoringa i izvještavanja.

Istovremeno, plan je osmišljen kao fazni razvojni okvir, pri čemu su prve dvije do tri godine primarno usmjerene na uspostavljanje ključnih preduslova za dugoročni monitoring, uključujući definisanje indikatora i metodologija, uspostavljanje koordinacionih mehanizama, razvoj informacionog sistema i utvrđivanje početnih vrijednosti. Tek nakon toga slijedi postepeno proširenje i operacionalizacija pojedinačnih komponenti monitoringa.

Na ovaj način omogućeno je da se prioritetno i racionalno uspostave najvažnije komponente sistema do 2031. godine, dok se kompleksniji segmenti mogu razvijati u dužem vremenskom okviru. Plan je dodatno koncipiran kao fleksibilan, tako da se dinamika i prioriteti mogu prilagođavati kroz proces revizije i evaluacije sprovođenja Strategije, kao i kroz druge paralelne procese, uključujući pregovore sa EU i dostupnost međunarodne podrške.

KOMENTARI NA NACRT AKCIONOG PLANA:

Generalno smatramo da je Akcioni plan Nactra strategije biodiverziteta primijenio megalomanski pristup u definisanju aktivnosti, koje kako se daje u akcionom planu, treba da se realizuju u periodu od 5 godina. Smatramo, da je u potpunosti izostao racionalno i realistično sagledavanje mogućnosti i kapacitete institucija, u odnosu na ambicije i sa tim u vezi preporučujemo da se isti reviduje, racionalizuje i u krajnjem da se mjere i aktivnosti prioritizuju. Iako je važećim Zakonom o zaštiti prirode predviđena izrada Strategije na 5 godina predloženi obim aktivnosti više odgovara 10-godišnjem planskom okviru te stoga predloženo da se u okviru prioritizacije mjera definiše šta je prioritetno u period do 2031. a šta bi bilo poželjno realizovati u dugoročnijem periodu. U nastavku dajemo konkretne komentare na predlog Akcionog plana:

Obrazloženje: Cijenimo izneseni komentar i ukazivanje na potrebu racionalnog sagledavanja kapaciteta i prioritizacije aktivnosti u okviru Akcionog plana. Međutim, želimo istaći da je predloženi Akcioni plan izrađen na osnovu prepoznatih nacionalnih potreba, postojećeg stanja biodiverziteta, kao i preuzetih međunarodnih obaveza, prije svega u okviru Convention on Biological Diversity i pratećeg Globalnog okvira za biodiverzitet (GBF), kao i obaveza u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

Predloženi obim aktivnosti ne predstavlja megalomanski pristup, već sveobuhvatan odgovor na identifikovane izazove i jaz između postojećeg stanja i ciljeva koji se moraju dostići do 2030/2031. godine. Istovremeno, posebna pažnja je posvećena definisanju indikatora i ciljnih vrijednosti na realističan i implementaciono dostižan način, u pojedinim segmentima čak i umjereno konzervativno, upravo sa ciljem da se obezbijedi njihova ostvarivost i pokrene konkretna implementacija, imajući u vidu da je u određenim oblastima neophodno napraviti iskorak sa postojeće, ograničene početne pozicije.

Takođe, važno je naglasiti da se implementacija Akcionog plana ne posmatra izolovano, već u kontekstu više paralelnih i komplementarnih procesa i inicijativa koje su u toku ili se očekuju u narednom periodu, a koje će direktno doprinijeti realizaciji planiranih aktivnosti. U tom smislu, posebno se izdvajaju projekti i mehanizmi finansiranja kao što su GEF7 i GEF8 inicijative, kao i BIOFIN proces, koji imaju za cilj jačanje institucionalnih kapaciteta, unapređenje finansiranja biodiverziteta i podršku implementaciji strateških ciljeva.

Uvažavajući sugestiju u dijelu prioritizacije, smatramo da Akcioni plan već sadrži implicitnu logiku fazne implementacije kroz definisane rokove, indikatore i nosioce aktivnosti, ali ostajemo otvoreni da se u narednoj fazi dodatno razmotri jasnije isticanje prioritetnih mjera za period do 2031. godine, uz zadržavanje integriteta i ambicije samog dokumenta.

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 6:

Strateški cilj 1 sa pratećim indikatorima i operativnim ciljevima uvodi termin prioritetne vrste koji zakonski nisu prepoznate u Crnoj Gori te je nejasna njihova veza sa zaštićenim vrstama kao i način određivanja. Preporuka je da se Strategija oslanja na već jasne i prepoznate kategorije ili ugroženosti po IUCN ili one koji su zakonom prepoznate. Stoga aktivnosti 1.2.1.1. i 1.2.2.2 uvode nadležnosti

Agencije koje nisu propisane Zakonom o zaštiti prirode stoga ne mogu biti ni izvodljive kao takve. Ukoliko se uvaži data primjedba onda isto treba korigovati kroz kompletan Akcioni plan i prateće priloge gdje se pominju prioritetne vrste.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: U dokumentu „Smjernice za zaštitu ekosistema, stanišnih tipova i divljih vrsta životinja, biljaka, algi i gljiva (SC 1 i horizontalni elementi)“, koji je prilog Strategije, jasno je definisano šta su prioritetne vrste. Pod prioritetnim vrstama se podrazumjevaju: kritično ugrožene, ugrožene, endemične (uz fokus na stenoendeme), međunarodno značajne vrste (Direktiva o staništima). Termin je uveden kako bi izbjegli nabrojavanje svih kategorija koje smatramo prioritetnim. U skladu sa navedenim, Agenciji za zaštitu životne sredine, nisu navedene nove nadležnosti.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 7:**

U ciljnim vrijednostima često se navode ciljevi poput 5% povećanja, 25% ili 50%, ali nije jasno u odnosu na koju polaznu vrijednost tj ona najčešće i ne postoji i navedeno je da će biti određena ali nije jasno na osnovu čega, samim tim neće biti moguće izraziti dostizanje cilja. Npr. Indeks integriteta ekosistema povećanje 5% .. koja je polazna osnova.. kako znamo da je 5%? Preporuka je držati se ciljnih vrijednosti koje postoje ili koje se sada mogu izračunati i dati u samoj Strategiji. Takođe, nije jasno na osnovu čega se odredila ciljna vrijednost u većem dijelu akcionog plana. Izuzetak su već definisani ciljevi poput 30% zaštite mora i kopna i slično.

Prihvaćeno: Nije primjenjivo

Obrazloženje: Da bi Crna Gora mogla adekvatno da prati implementaciju Strategije i izvještava prema CBD, neophodno je uspostaviti mjerljive indikatore, koji su kompatibilni sa GBF indikatorima, pa su takvi indikatori i predloženi. Međutim, za značajan broj njih trenutno u Crnoj Gori ne postoje razvijene metodologije, institucionalni mehanizmi niti dostupni podaci, koji bi omogućili utvrđivanje početnih vrijednosti. Zbog toga je kroz Akcioni plan, između ostalog, predviđeno da se u početnoj fazi definišu indikatori, razviju metodologije, uspostave sistemi prikupljanja podataka i utvrde bazne vrijednosti, čime se stvaraju osnovni preduslovi za njihovo praćenje.

Dodatno, za određene kompleksne i kompozitne indikatore, kao što su indeks integriteta ekosistema ili indikatori stanja populacija, ne postoje međunarodno definisane ciljne vrijednosti koje bi države trebalo da dostignu, za razliku od jasno postavljenih ciljeva poput zaštite 30% kopna i mora. U tom kontekstu, a imajući u vidu da početne vrijednosti tek treba da budu utvrđene, prelazne i ciljne vrijednosti su u pojedinim slučajevima definisane kao relativna povećanja, kako bi se omogućilo praćenje trenda i napretka kroz vrijeme. Ove vrijednosti su postavljene na umjeren i realističan način, kao minimalni prag napretka, uzimajući u obzir da Strategija podrazumijeva uspostavljanje novih indikatora, sistema monitoringa i mehanizama koordinacije, što zahtijeva dodatne kapacitete i vrijeme. Time se težilo da se aktivnost postavi u realan i ostvariv okvir implementacije, uz obezbjeđivanje mjerljivog napretka.

Svi indikatori na nivou strateških i operativnih ciljeva detaljno su razrađeni u Pasošu indikatora, koji je sastavni dio Strategije (prilog). U njemu su definisane opšte metodologije, navedeni odgovarajući GBF indikatori, kao i trenutno postavljene prelazne i ciljne vrijednosti, koje se mogu revidirati kroz proces revizije Strategije. Nakon što se kroz implementaciju akcionog plana uspostave metodologije i utvrde početne vrijednosti, biće moguće preciznije definisati i, po potrebi, prilagoditi prelazne i ciljne vrijednosti.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 8:**

Mjera 1.1.2.3 obratiti pažnju na nadležnosti - Agencija za zaštitu životne sredine nije nadležna npr. za formiranje kolekcija genetičkog materijala – Isti komentar kao iznad i za Mjeru 1.1.2.5.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Prema članu 99 važećeg Zakona o zaštiti prirode "Banku gena iz stave 1 ovog člana može da osnuje pravno ili fizičko lice, koje ispunjava uslove u pogledu prostora, opreme i kadra, na osnovu dozvole organa uprave". Imajući navedeno u vidu, Agencija za zaštitu životne sredine jeste nadležna za formiranje kolekcije genetičkog materijala (banke gena).

KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 9:

Operativni cilj 1.2. treba da slijedi ambiciju Cilja 2 GBF-a ili da se da obrazloženje zašto smo definisali 20% a ne 30%.

Realizovano: Djelimično

Obrazloženje: Restauracija od 20% degradiranih područja data je na osnovu analize trenutnog stanja, vremenskog okvira za implementaciju, i finalno konsultacija sa predstavnicima resornog ministarstva. Neslaganja sa GBF okvirom obrazložena su u dokumentu koji prati usaglašavanje GBF ciljeva i predmetne strategije. Dodatno obrazloženje: ambiciju restauracije je moguće pregovarati i time upodobiti procenat u odnosu na situaciju u zemlji. Budući da sistematičnom pristupu restauracije prethodi niz aktivnosti koje trebaju rezultirati: i) unapređenjem normativnog okvira, ii) donošenjem sveobuhvatne analize degradiranih ekosistema, uključujući prostornu distribuciju, uzroke degradacije i stepen ugroženosti i identifikovanjem prioritetne oblasti za restauraciju, iii) usvajanjem planova za restauraciju, kao i da ih prati niz aktivnosti na monitoringu i slično, ekspertske tim je smatrao da restauracija 20% degradiranih područja daje realističan okvir za implementaciju predmetne strategije.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 10:**

1.2.2. Sprovođenje mjera restauracije primjenom rješenja zasnovanih na prirodi – smatramo da je 2030. godina za realizaciju navedenih aktivnosti previše ambiciozna imajući na umu prirodne procese obnove pogotovo u smislu ispunjavanja dostizanja cilja od 5000 ha.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Rešenja zasnovana na prirodi ne uključuju samo prirodne procese obnove. Napomena: normativa, smjernice i vodiči kao i planovi za restauraciju, daju i davaće preciznija uputstva.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 11:**

OC 1.3 treba da se oslanja na aktivnosti po ovom pitanju iz nacrtu novog Zakona o zaštiti prirode gdje je prenešena Regulativa za ABS Evropske Komisije i obaveze iz Nagoja Protokola. S tim u vezi takodje oslanjati se na nadležnosti propisane u samom nacrtu Zakona o zaštiti prirode.

Prihvaćeno: Ne, nije primjenjivo

Obrazloženje: Korigovano u dijelu predmetnog OC 1.3.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 12:**

OC 1.4. Sve aktivnosti koje su date treba da se usklade sa već propisanim obavezama i mehanizmima i terminologijom Zakona o stranim i invazivnim stranim vrstama biljaka životinja i gljiva koji je usaglašen sa Regulativom IAS koja se odnosi na invazivne strane vrste a donio je i set pravila i šire od Regulative. Takođe, aktivnosti treba da se oslanjaju na nadležnosti predviđene Zakonom.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Aktivnosti su dominantno usaglašene sa Zakonom o stranim i invazivnim stranim vrstama, kao i terminologija i nadležnosti.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 13:**

Vezano za aktivnost 1.4.2.1. u ovom koraku treba da se indokatori prilagode mjeri na način da se obave obuke o metodologijama analize podataka za uticaj zagađenja na biodiverzitet, obukama o već uspostavljenim indikatorima i metodologijama, koji su u primjeni na međunarodnom nivou po ovom pitanju pa zatim planirati svaki naredni korak. Ovo iz razloga, što koliko smo upoznati, za ovakve vrste izvještaja, iako bi bilo poželjno, još uvijek nisu u potpunosti izrađene jasne metodologije uzročno posljedičnih veza i isti nisu u širokoj primjeni.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: U skladu sa sugestijom, aktivnost se preformuliše kao: Unaprijediti sistem praćenja uticaja zagađenja na biodiverzitet kroz razvoj metodologija, jačanje kapaciteta i povezivanje podataka o kvalitetu voda, zemljišta i vazduha sa indikatorima stanja ekosistema, a indikatori aktivnosti u:

- Definisani integrisani indikatori koji povezuju podatke o kvalitetu životne sredine sa stanjem ekosistema i definisana metodologija za njihovo izračunavanje
- Sprovedena najmanje 1 obuka o primjeni integrisanih indikatora, obučeno najmanje 15 eksperata iz relevantnih institucija
- Uspostavljen pilot integrisani sistem koji povezuje podatke o kvalitetu voda, zemljišta i vazduha sa indikatorima stanja ekosistema
- Podaci o integrisanim indikatorima uključeni su u najmanje jedan nacionalni izvještaj o stanju životne sredine

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 14:**

Aktivnost 1.4.2.4 Nije jasna niti može biti nadležnost Agencije za zaštitu životne sredine

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Aktivnost 1.4.2.4. je logičan nastavak prethodnih aktivnosti u okviru mjere 1.4.2 i zasniva se na rezultatima koji se kroz njih ostvaruju. Naime, kroz aktivnost 1.4.2.1. uspostavljaju se metodologija i integrisani indikatori za praćenje uticaja zagađenja na biodiverzitet. U okviru aktivnosti 1.4.2.2. ti indikatori se primjenjuju za identifikaciju i mapiranje pritisaka zagađenja, na osnovu čega se definišu prioritetni ekosistemi i lokacije. Zatim se kroz aktivnost 1.4.2.3. razvija set konkretnih mjera za smanjenje difuznih i tačkastih izvora zagađenja u tim prioritetnim područjima, u saradnji sa relevantnim sektorima. Aktivnost 1.4.2.4. predstavlja završnu fazu ovog procesa, u kojoj se definisane mjere testiraju kroz pilot intervencije na odabranim lokacijama, kako bi se procijenila njihova efikasnost i obezbijedila osnova za njihovu širu primjenu.

Takođe, uvažavajući komentar koji se odnosi na institucionalne nadležnosti, izvršena je korekcija tako da je Ministarstvo ekologije (MERS) definisano kao nosilac i koordinator aktivnosti, dok se realizacija sprovodi u saradnji sa nadležnim sektorima i lokalnim samoupravama.

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 15:**

Aktivnost A.2.2.1.1. Integrisati platformu za evidenciju i praćenje zaštićenih područja, Natura 2000 i OECD, uključujući tok proglašenja/revizije, javne konsultacije i mehanizam pritužbi u nacionalnu bazu podataka o biodiverzitetu (OC4.6) nije jasna.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Aktivnost je povezana sa Horizontalnim/ Strateškim ciljem 4, preciznije sa: A 4.6.2.1. Uspostaviti centralizovanu, interoperabilnu i georeferenciranu nacionalnu bazu podataka o biodiverzitetu, koja integriše podatke o stanju biodiverziteta, pritiscima, zaštićenim područjima i drugim i mjerama upravljanja, uz definisana pravila pristupa i zaštite osjetljivih podataka.

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 16:**

Aktivnost A.2.2.1.4. Unaprijediti normativni okvir i uspostaviti ciljeve očuvanja za strogo zaštićena područja, zaštićena područja, Natura 2000 i OEKM-ove uključujući mjere vezane za klimatske promjene – ne može biti nadležnost Agencije za zaštitu životne sredine iz razloga što Agencija ne radi normativni okvir, a i ne donosi ciljeve očuvanja ili mjere shodno Zakonu o zaštiti prirode.

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: Pojam normativnog okvira u kontekstu ove aktivnosti odnosi se na širi skup instrumenata koji obuhvataju unapređenje postojećeg zakonodavnog okvira, izradu novih podzakonskih akata, kao i razvoj smjernica, metodologija i stručnih uputstava za njihovu primjenu. Primarna nadležnost za uspostavljanje i unapređenje normativnog okvira u oblasti zaštite prirode je u nadležnosti Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS). U tom smislu, Agencija za zaštitu životne sredine (AZŽS) je, u skladu sa svojim mandatom, kao i smjernicama Convention on Biological Diversity (GBF) i EU Biodiversity Strategy for 2030, prepoznata kao ključna institucija za stručnu i tehničku podršku u implementaciji ove aktivnosti, posebno u dijelu razvoja metodologija, prikupljanja i obrade podataka, kao i definisanja ciljeva očuvanja kroz izradu stručnih podloga (npr. studije zaštite, Natura 2000 predlozi).

Ovakav pristup je u skladu sa metodološkim zahtjevima izrade strateških dokumenata, prema kojima je potrebno identifikovati vodeću instituciju za realizaciju aktivnosti, uz jasno definisanu ulogu drugih relevantnih aktera u pojedinim segmentima sprovođenja.

U odnosu na definisane indikatore:

- Usvojena metodologija ciljeva očuvanja (DA/NE) – prepoznata AZŽS
- Ciljevi očuvanja definisani za najmanje 80% područja u mreži – kroz studije zaštite i predlog Natura 2000 područja- prepoznata AZŽS, planove upravljanja (za već uspostavljena područja) – prepoznata ZP, OEKM – u odnosu na normativni okvir.

i smjernice NBSAP za Crnu Goru:

Prema EUBD Strategiji sva zaštićena područja moraju imati jasno definisane ciljeve i mere očuvanja. Ukoliko se države članice oslanjaju na OEKM-ove, prilagođeni ciljevi i mere bili bi neophodni i za OEKM-ove. Potreba za jasnim ciljevima očuvanja specifičnim za lokaciju i mjerama za sva područja Natura 2000 je EU zakonski zahtjev koji se i dalje primenjuje. Izrađene su smjernice o postavljanju ciljeva očuvanja i uspostavljanju mera zaštite za područja Natura 2000. Strogo zaštićena područja moraju takođe imati jasne ciljeve očuvanja specifične za određeno područje. Neophodno je korektno primjenjivati terminologiju za ciljeve očuvanja (uključujući i primjenu u Zakonu o zaštiti prirode): "ciljevi očuvanja" umjesto "ciljevi zaštite" (instead of "objectives of protection" there should be "conservation objectives").

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 17:**

OC 3.1 Kod indikatora učinka nije jasno na osnovu čega su određene polazne vrijednosti i ciljne vrijednosti te na koji način će se utvrditi da li je ciljna vrijednost dostignuta

Prihvaćeno: Ne, NIje primjenjivo

Obrazloženje: Objašnjenje: Praćenje ovih indikatora proizilazi iz procesa uvođenja biodiverziteta kao horizontalne teme u nacionalni sistem strateškog planiranja kroz Metodologiju GSV-a. Na taj način će se integracija biodiverziteta u sektorske politike sistemski pratiti kroz postojeći mehanizam strateškog planiranja. Metodologija izračunavanja ovih indikatora detaljno je opisana u Pasošu indikatora.

Takođe, izvršena je korekcija početne vrijednosti za indikator „Sektorske politike sa integrisanim ciljevima biodiverziteta (%)“, pri čemu je predviđeno da se početna vrijednost utvrdi u saradnji sa GSV-om.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 18:**

Za aktivnost A 3.1.1.1 treba da bude nadležna Vlada Crne Gore i eventualno Radne grupe Savjeta za održivi razvoj u protivnom efekat rada međuresorne radne grupe neće biti ni jasan ni efikasan

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Prihvaceno i uskladjeno s predlogom u komentaru.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 19:**

Aktivnosti A 3.1.1.3 i A 3.1.1.4 treba povezati sa postupkom Strateške procjene uticaja projekata na životnu sredinu

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Aktivnosti se odnose na širi koncept „biodiversity proofinga“, koji podrazumijeva sistematsku integraciju ciljeva očuvanja biodiverziteta u ranim fazama izrade strategija i planova. Ovaj pristup ne predstavlja zamjenu za postojeće procedure, već njihovu nadogradnju i dopunu, pri čemu će se u implementaciji oslanjati na postojeći sistem strateške procjene uticaja na životnu sredinu i procjene uticaja na nivou projekata. Dok SEA i EIA omogućavaju procjenu uticaja u kasnijim fazama planiranja i donošenja odluka, „biodiversity proofing“ ima za cilj da obezbijedi raniju integraciju biodiverziteta u sektorske politike i strategije, čime se smanjuje potreba za naknadnim ublažavanjem negativnih uticaja. U tom smislu, razvijene smjernice i metodologija biće usklađene sa SEA procedurama i doprinijeće njihovoj efikasnijoj primjeni kroz unapređenje kvaliteta ulaznih podataka i ranog prepoznavanja rizika po biodiverzitet.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 20:**

Vezano za aktivnost A 3.3.2.2 Agencija za zaštitu životne sredine ne može usvajati nacionalnu metodologiju monitoringa niti može biti nadležna da realizuje monitoring efekata pilot područja već to treba da bude nadležnost onoga ko realizuje pilot projekat

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: MERS je nosilac aktivnosti u dijelu usvajanja metodologije, dok Agencija za zaštitu životne sredine treba biti nadležna za uspostavljanje indikatora i monitoring. Ostale aktivnosti, koje se ticu izvještaja o sprovođenju projekata, bice u nadležnosti realizatora pilot projekta.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 21:**

Aktivnost A 3.5.1.2 Pilotirati primjenu metodološkog okvira u sektorima koji su identifikovani da imaju najveći uticaj na biodiverzitet smatramo previše ambicioznom za dati vremenski okvir i smatramo da ne spada u prioritetne aktivnosti, te predlažemo da se ostavi za naredni strateški period

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: S obzirom na to da je izrada same metodologije definisana u okviru trajanja ovog Akcionog plana, njena primjena ne može biti značajno odložena. Stoga je izrada metodologije odložena za drugi dio Akcionog plana, dok je njena primjena prenijeta u 2030.godinu.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 22:**

Aktivnost 4.6.1.1. Smatramo da uvođenje nove terminologije koja nije predviđena Zakonom o zaštiti prirode poput „prioritetnih vrsta staništa, ekosistema, genetičkih resursa“ nije adekvatno i da se treba držati već utvrđenih jasnih pristupa u smislu termina koji su već prepoznati Zakonom o zaštiti prirode poput ...zaštićenih vrsta i/ili kategorija ugroženosti po IUCN-u jer ovako nije jasno ni koji su kriterijumi za određivanje istih a samim tim i svi naredni koraci u odnosu na to.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Kao što je već navedeno, u dokumentu „Smjernice za zaštitu ekosistema, stanišnih tipova i divljih vrsta životinja, biljaka, algi i gljiva (SC 1 i horizontalni elementi)”, koji je prilog Strategije, jasno je definisano šta su prioritetne vrste, staništa i ekosistemi. U skladu sa navedenim, jasan je kriterijum njihovog definisanja. Pojam “genetički resurs” je prisutan u Cilju 13 GBF-a, tako da je potrebno da se nađe i u našoj Strategiji (pojam i predlog aktivnosti vezanih za genetičke resurse).

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 23:**

Aktivnost A4.6.1.2. Agencija za zaštitu životne sredine mora sprovoditi zakonski definisane procedure koje zavise od budžeta na godišnjem nivou stoga operativni timovi za monitoring mogu biti formirani samo iz redova zaposlenih. Kako je relevantnim zaposlenima već u opisu posla navedeno Aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji monitoring biodiverziteta navedeno smatramo nepotrebnim. U slučaju da se mislilo na eksternu ekspertizu ona može biti angažovana na godišnjem nivou u skladu sa važećim zakonskim procedurama, a to su javni pozivi ili tenderska procedura.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Aktivnost je preformulisana kao: A4.6.1.2 Uspostaviti međuinstitucionalnu koordinaciju i unaprijediti planiranje i sprovođenje monitoringa biodiverziteta, sa indikatorima:

- Uspostavljen mehanizam međuinstitucionalne koordinacije za nacionalni sistem monitoringa
- Izrađuje se usvaja i sprovodi godišnji plan monitoringa
- Obezbiđen kontinuitet terenskih istraživanja

Na ovaj način Agenciji za zaštitu životne sredine ostavlja se fleksibilnost da, u skladu sa zakonskim procedurama i raspoloživim budžetom, angažuje nedostajuće kapacitete. Istovremeno, kroz aktivnost se zadržava cilj da se monitoring planira na godišnjem nivou na koordinisan i sistematičan način i da se obezbijedi kontinuitet terenskih istraživanja.

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 24:**

Aktivnost A 4.6.2.3. Agencija može izraditi protocol, ali da bi bio obavezujući mora biti pravno utemeljen u smislu Akta koji proizilazi iz Zakonske regulative odnosno u ovom slučaju iz Zakona o zaštiti prirode. Stoga navedeno mora biti i nadležnost resornog Ministarstva.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Nosilac aktivnosti je izmijenjen tako da bude MERS, koji će koordinisati sprovođenje aktivnosti u saradnji sa relevantnim akterima, uključujući Agenciju za životnu sredinu, upravljajuće zaštićenih područja, sektorske institucije, naučno-istraživačke organizacije i civilni sektor.

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 25:**

Aktivnosti A.4.6.2.4 i A 4.6.2.5 treba da budu iste aktivnosti. Smatramo da su mjere i aktivnosti za Cilj 5 GBF „Obezbijediti održivo, bezbjedno i zakonito sakupljanje i trgovinu divljim vrstama“ nisu na adekvatan način obrađene iz razloga što nisu predložene aktivnosti i ciljevi koji tretiraju aktuelnu problematiku uređenja sistema održivog korišćenje komercijalnih vrsta kao i trgovinu vrstama odnosno tematiku inspeksijskih, carinskih kontrola te zbrinjavanja oduzetih primjeraka koje su predmet ilegalne trgovine i/ili se drže u zatočeništvu.

Na kraju ukoliko se ne usvoje primjedbe vezano za dodatne nadležnosti i obaveze, neophodno je dati tačnu procjenu neophodnih dodatnih kadrovskih kapaciteta Agencije, finansijskih potreba i mehanizama tj. modela u okviru važećih zakonskih normi za realizaciju svake date aktivnosti pojedinačno. Ovo iz razloga identifikacije jasnih potreba kao preduslova realizacije predloženih aktivnosti.

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: Aktivnost 4.6.2.4 odnosi se na reviziju indikatora u okviru Uredbe o Nacionalnoj listi indikatora zaštite životne sredine, Ovi indikatori mogu biti usklađeni sa GBF okvirom, ali i sa drugim relevantnim međunarodnim i evropskim okvirima, uključujući zahtjeve za EU izvještavanje

Aktivnost 4.6.2.5 odnosi se na razvoj nacionalnog sistema indikatora biodiverziteta za potrebe izvještavanja prema CBD, koji može biti širi od nacionalne liste indikatora i direktno usklađen sa GBF indikatorima. U Pasošu indikatora navedeni su odgovarajući GBF indikatori za indikatore definisane u Akcionom planu, sa ciljem da se olakša i unaprijedi izvještavanje prema CBD.

Svakako u cilju jasnoće, ove dvije aktivnosti su preformulisane na sljedeći način:

A4.6.2.4 Revidirati i unaprijediti indikatore biodiverziteta u okviru nacionalne liste indikatora zaštite životne sredine

Indikatori:

- Usvojena revidirana nacionalna lista indikatora zaštite životne
- Najmanje 10 revidiranih indikatora biodiverziteta integrisano u nacionalnu listu indikatora
- Indikatori usklađeni sa relevantnim EU i međunarodnim okvirima izvještavanja
- Indikatori biodiverziteta redovno se objavljuju u nacionalnim izvještajima o stanju životne sredine

A4.6.2.5 Razviti i uspostaviti nacionalni sistem indikatora biodiverziteta za potrebe izvještavanja prema CBD-GBF

Indikatori:

- Razvijen i usvojen nacionalni set indikatora biodiverziteta (stanje, pritisci, odgovori, koristi) usklađenih sa GBF indikatorima
- Definisane metodologije, izvori podataka i nadležnosti institucija za svaki indikator
- Indikatori se koriste za izvještavanje prema CBD i GBF okvir

• **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 26:**

Smatramo da su mjere i aktivnosti za Cilj 5 GBF "Obezbijediti održivo, bezbjedno i zakonito sakupljanje i trgovinu divljim vrstama" nisu na adekvatan način obrađene iz razloga što nisu predložene aktivnosti i ciljevi koji tretiraju ovu aktuelnu problematiku uređenja sistema održivog korištenja komercijalnih vrsta, kao i trgovinu vrstama odnosno tematiku inspekcijskih, carinskih kontrola, te zbrinjavanje oduzetih primjeraka koje su predmet ilegalne trgovine i/ili se drže u zatočeništvu.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Aktivnosti koje se odnose na održivo korišćenje prirodnih resursa definisane su u okviru Strateškog cilja 3: „Do 2031. godine sektorske politike i procesi odlučivanja obezbjeđuju održivo korišćenje prirodnih resursa kroz integraciju biodiverziteta i ekosistemskih usluga“. Ove aktivnosti obuhvataju i upravljanje divljim vrstama, uključujući njihovo korišćenje i zaštitu.

Takođe, u okviru Horizontalnog cilja 4 predviđena je aktivnost A4.1.1.3 „Razviti i sprovesti program specijalizovanih stručnih obuka o biodiverzitetu za zaposlene u institucijama koje sprovode politike zaštite prirode na osnovu procjene stručnih potreba“. Ova aktivnost uključuje i obuke carinskih i inspekcijskih službi, posebno u dijelu prepoznavanja i kontrole trgovine vrstama obuhvaćenim CITES konvencijom, kao i drugim zaštićenim vrstama.

Dodatno, pitanja zaštite divljih vrsta, uključujući njihovo držanje u zatočeništvu, uređena su važećim Zakonom o zaštiti prirode, kojim se propisuju uslovi, ograničenja i mjere njihove zaštite. Imajući u vidu da je postojeći zakonski okvir u ovom segmentu prepoznat kao nedovoljno precizan i efikasan, u toku su izmjene zakona koje će omogućiti njegovo unapređenje i jasnije definisanje obaveza. Time

će se dodatno ojačati preduslovi za uspostavljanje efikasnog sistema kontrole, nadzora i zaštite divljih vrsta, kao i za konačnu realizaciju projekta prihvatilišta.

U cilju očuvanja realne i implementacione održivosti Akcionog plana za naredni petogodišnji period, a u skladu sa komentarom da je postavljeni Akcioni plan već preambiciozan, koji upućuje na izbjegavanje dodatnog povećanja obaveza, obrađivač smatra da je neophodno zadržati fokus na prioritetnim aktivnostima koje direktno doprinose postizanju ključnih ciljeva NBSAP-a i CBD-a, posebno u dijelu smanjenja pritiska na biodiverzitet, unapređenja zaštite vrsta i jačanja sistema upravljanja. U tom smislu, prioritet se daje: (i) unapređenju i efektivnoj primjeni zakonodavnog okvira, u skladu sa Ciljem 5 Globalnog okvira za biodiverzitet (GBF), (ii) jačanju institucionalnih i inspekcijskih kapaciteta za sprovođenje propisa, (iii) uspostavljanju funkcionalnog sistema za prihvata i zbrinjavanje divljih vrsta kao konkretne mjere zaštite, te (iv) unapređenju sistema monitoringa, prikupljanja i razmjene podataka, kao osnove za donošenje odluka i izvještavanje u okviru CBD-a. U skladu sa navedenim, smatramo da su planirane aktivnosti adekvatne i dovoljne za naredni petogodišnji period, te u potpunosti usklađene sa ciljem 5 Globalnog okvira za biodiverzitet (GBF), bez potrebe za dodatnim proširenjem ambicioznosti u ovom segmentu.

U cilju boljeg razumjevanja pristupa obrađivača, ističemo da treba imati u vidu prirodu strateškog dokumenta, te da se Strategija biodiverziteta fokusira na postavljanje opšteg okvira, prioriteta i smjernica, dok se detaljna razrada aktivnosti za pojedinačne komponente, uključujući specifične mjere za pojedine grupe vrsta i režime njihovog držanja, definiše kroz operativne planove i akcione dokumente.

12.03.2026. MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA

• KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:

Na str. 73. - Konstatacija da se „razvoj saobraćajne infrastrukture prioritetno planira u funkciji povezanosti i ekonomskog rasta, bez sistematske integracije ciljeva očuvanja i obnove biodiverziteta i vođenja racuna o postojećim vrijednim ili zasticeanim područjima.“ nije tačna.

Naime, planiranje i razvoj saobraćajne infrastrukture se vrši kroz Prostorni plana Crne Gore. Prostorni plan Crne Gore je najvažniji strateški planski dokument u sistemu prostornog planiranja. Njime se određuju državni ciljevi i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem države. Ovim planom se definiše razvoj i osnovna organizacija, korišćenje, uređenje i zaštita prostora Crne Gore za određeni planski period. Prostorni plan Crne Gore predstavlja osnov za utvrđivanje politike razvoja, uređenja i korišćenja prostora, kao i za definisanje pojedinačnih strategija, planova i programa u različitim oblastima, uključujući i politike njihove realizacije. Plan sadrži strateška rješenja za korišćenje resursa u svim oblastima razvoja, te daje obavezujuće smjernice za izradu detaljne planske dokumentacije. Kroz analizu prirodnih i stvorenih uslova razvoja, te definisanje ciljeva i prioriteta, predlaže se plansko uređenje prostora u oblastima privrede, društvenih djelatnosti, infrastrukture, zaštite prostora, životne sredine, predjela i kulturnog naslijeđa, kao ključnih uslova za kvalitetan i održiv razvoj.

Nadalje, za potrebe izrade Prostornog plana, urađena je i Strateška procjena uticaja na životnu sredinu, i za oba dokumenta su sprovedene javne rasprave.

Takođe, prilikom izrada tehničke dokumentacije za izgradnju saobraćajne infrastrukture obavezno se izrađuje Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu, za koji se takođe sprovodi javna rasprava i na koji saglasnost daje Agencija za zaštitu životne sredine.

Prihvaćeno: Djelimično

Obrazloženje: Konstatacija u Strategiji ne dovodi u pitanje postojanje normativnog i planskog okvira, niti primjenu procedura SEA i EIA, već se odnosi na nivo sistematske i rane integracije ciljeva

očuvanja i obnove biodiverziteta u sektorsko planiranje i donošenje odluka, posebno u okviru sektorskih razvojnih strategija, uključujući Strategiju razvoja saobraćaja.

Analiza relevantnih sektorskih dokumenata, kao i diskusije u okviru Radne grupe za izradu NSBAP-a, ukazale su da ciljevi biodiverziteta nijesu uvijek integrisani na način koji omogućava njihovo pravovremeno i operativno razmatranje u fazi strateškog planiranja, već se često adresiraju naknadno kroz procjene uticaja na nivou planova i projekata.

U tom smislu, formulacija u NSBAP-u ima za cilj da ukaže na potrebu za daljim jačanjem integracije biodiverziteta u ranim fazama planiranja i sektorskih politika, a ne da ospori postojeći institucionalni i planski okvir.

U cilju dodatnog pojašnjenja i izbalansiranog prikaza, formulacija u tekstu će biti blago revidirana kako bi reflektovala i postojeće mehanizme planiranja i procjene uticaja.

13.03.2026. NVO CZIP

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:**

Na strani 25: U okviru dijela „Zaštita i očuvanje genetskih resursa“, u trećem pasusu se navodi „Od posebnog značaja za očuvanje genetičkog fitodiverziteta je zaštita starih i prirodnih šuma, koje predstavljaju rezervoare autohtonih i lokalno prilagođenih genetičkih resursa, kao i pojedinačni spomenici prirode.“ Smatramo da bi bolji izrazi bio „prašuma i primarnih šuma“, obzirom da su to termini koji se koriste, kako kod nas tako i evropskog legislativi. Ovo dodatno osnažuje potrebu ali i obavezu zaštite prašuma kod nas koja je u nedovoljnoj mjeri prepoznata.

Prihvaćeno: Ne

Obrazloženje: Nisu sve stare i prirodne šume prašume. Od posebnog značaja za očuvanje genetičkog diverziteta je stroga zaštita prašuma, primarnih i starih šuma, te pojedinačnih spomenika prirode, jer one predstavljaju ključne rezervoare autohtonih i lokalno prilagođenih genetičkih resursa.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 2:**

Na strani 30: Navodi se „EU Strategija posebno naglašava potrebu identifikacije, mapiranja i stroge zaštite primarnih i starih šuma, kao i drugih ekosistema bogatih ugljenikom i ekosistema ključnih za ekosistemske usluge, otpornost na klimatske promjene i ekološku povezanost.“ Smatramo da se, kao i u nekim drugim djelovima dokumenta može navesti da se mapiranje trenutno realizuje od strane civilnog sektora, i da će se završiti tokom 2026. godine. Smatramo da je važan proces, i da je neophodno navesti da postoje neke aktivnosti na ovom polju.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: U NBSAP dokumentu dodata je sledeća rečenica: Mapiranje se trenutno realizuje uz podršku međunarodnih organizacija i civilnog sektora. Obrazloženje: tokom analize ustanovljeno je da organizacija UN FAO radi na doprinosu mapiranja starih i primarnih šuma, a kroz uspostavljanje metodologije i inventure šuma, te da bi nalaz bio potpuniji izjava je proširena i za međunarodne organizacije. Budući da zakonski okvir Crne Gore još uvijek nema definicije starih i primarnih šuma, nije moguće konstatovati da će pomenuta istraživanja korespondirati sa punom finalizacijom mapiranja predmetnih oblasti.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 3:**

Na strani 57. Kod Strateškog cilja 2, u okviru opisa OC 2.1., važno je napomenuti obavezu uključivanja svih prepoznatih prašuma u područja stroge zaštite koja bi pokrivala 10%. Smatrani ti veoma važnim za okolnosti zaštite šuma, odnosno njenih najvrijednih djelova u Crnoj Gori, procesa koji je u toku i za koji tek predstoji opravdana borba. Osim toga, mapiranje i zaštita prašuma je jasno navedena kao obavezna aktivnost u okviru Strategije biodiverziteta 2030.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: U akcionom planu, pod mjerom 2.1.2. Strogo zaštititi najmanje 10% teritorije kopna i 10% teritorije mora, sledeće aktivnosti eksplicitno prenose obavezu EU Strategije biodiverziteta do 2030 koja je predmet komentara: A.2.1.2.1. Unaprijediti normativni okvir za strogo zaštićena područja, primarne i stare šume i A.2.1.2.2. Mapirati i prioritetno preventivno strogo zaštititi sve stare i primarne šume, a nadalje poslednja aktivnost u ovoj mjeri predviđa i njihovo stavljanje pod formalnu zaštitu. Uvaženo je da se u okviru opisa OC 2.1. doda sledeće: sa posebnim osvrtom na sve primarne šume i prašume (normativni okvir će dalje utemeljiti uniformnost naziva i definicije), kako bi se i kroz tekstualni dio istakla navedena mjera i aktivnosti.

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 4:**

*U dokumentu se ne spominje minimalan učinak kada je u pitanju izrada Akcionih planova za vrste. Ovo su veoma dobri mehanizmi za monitoring, zaštitu ali i planiranje aktivnosti i njihovog budžetiranja, lakše i ekonomičnije pripreme različitih projekata koji bi pratili aktivnosti navedene u ovakom tipu dokumenata. Imamo iskustvo da institucije nikad nisu prepoznale ozbiljnost i mogućnost ovakvih planova, čak i pored urađenog i nikad usvojenog Akcionog plana za pelikane (*Pelecanus crispus*), kao i drafta Akcionog plana za tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) koji je čak urađen u okviru poziva relevantnog ministarstva.*

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: U akcionom planu su već predviđene aktivnosti koje se odnose na planove za očuvanje vrsta, ali nisu definisani kao akcioni planovi, već kao planovi očuvanja (Aktivnost 1.1.2.2). Dodali smo termin “akcioni” plan. Takođe, indikatorima je predviđen minimalni učinak kada je u pitanju izrada Akcionih planova (indikator za aktivnost 1.1.2.2 “Planovi očuvanja izrađeni za najmanje 50% prioriternih vrsta, Najmanje 30% planova se aktivno implementira”)

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 5:**

Oblast lovstva nije dovoljno prepoznato kao sektorska politika sa značajnim uticajem na biodiverzitet. U analizi stanja navodi se uglavnom zakonodavni okvir iz oblasti lovstva, dok strateška dokumenta iz ovog sektora nijesu obuhvaćena, posebno u dijelu Prilog I, tabela 01. Treba uzeti u obzir da je Strategija razvoja lovstva u Crnoj Gori trenutno u izradi, te je neophodno osigurati njenu usklađenost sa ciljevima očuvanja biodiverziteta, pa istu treba navesti i u ovom dokumentu.

Prihvaćeno: Da

Obrazloženje: Sektor lovstva je dodatno obradjen u analizi stanja i Prilogu i predmetne Strategije. Kroz aktivnosti planirane u Akcionom planu za integraciju biodiverziteta u sektorske politike, dodatno će se obezbijediti uskladjivanje.

13.03.2026. PARKOVI DINARIDA

- **KOMENTAR/PRIMJEDBA/SUGESTIJA 1:**

Potreba sistemskog uključivanja zaštite oprašivača u Nacionalnu strategiju biodiverziteta Crne Gore 2026–2031. Obrazloženje: Oprašivači predstavljaju jednu od ključnih funkcionalnih grupa biodiverziteta koja direktno utiče na stabilnost ekosistema, sigurnost hrane, otpornost poljoprivrede i očuvanje agrobiodiverziteta. Globalni i evropski trendovi ukazuju na značajan pad brojnosti i diverziteta oprašivača usljed gubitka staništa, intenzivne poljoprivrede, upotrebe pesticida, klimatskih promjena i fragmentacije pejzaža. U nacrtu Nacionalne strategije biodiverziteta Crne Gore za period 2026–2031 oprašivači nijesu prepoznati kao posebna prioriteta grupa vrsta niti kao indikator stanja agroekosistema i usluga ekosistema. Njihovo pominjanje je ograničeno na planirane aktivnosti inventarizacije i monitoringa, što predstavlja važan ali nedovoljan korak ka njihovoj dugoročnoj zaštiti i obnovi. Uzimajući u obzir obaveze koje proizilaze iz Kunming–Montreal Global

Biodiversity Framework, EU Strategije biodiverziteta do 2030. godine i EU inicijative za oprašivače, preporučuje se da Strategija jasnije prepozna oprašivače kao prioritetnu funkcionalnu grupu i integriše konkretne mjere njihove zaštite i obnove. Poseban značaj zaštite oprašivača u Crnoj Gori ogleda se u:

- velikom udjelu tradicionalnih i poluprirodnih agroekosistema koji predstavljaju potencijalna staništa oprašivača
 - važnosti voćarstva, pčelarstva i malih poljoprivrednih gazdinstava za ruralnu ekonomiju
 - prisustvu značajnih planinskih i krških travnjaka visoke biodiverzitetske vrijednosti
 - potencijalu za razvoj održivog turizma i proizvoda zasnovanih na prirodi
- Mjere date Strategijom su uglavnom istraživačke (inventarizacija, monitoring, baza podataka,...)*

Iako stanje populacije oprašivača nije dovoljno poznato u Crnoj Gori, globalni trendovi trendovi oprašivača na novu Eu, kao i obaveze koje proizilaze iz GBF i EU politika su dovoljni da se preporuč da Strategija predvidi operativni cilj koji se odnosi na očuvanje i obnovu populacija oprašivača kroz integraciju mjera u poljoprivredne politike, upravljanje zaštićenim područjima, prostorno planiranje i programe restauracije staništa.

Predlog mjera za zaštitu oprašivača (koje je moguće planirati ovom Strategijom):

- Nacionalni program monitoringa oprašivača Nastaviti planiranu inventarizaciju i uspostaviti dugoročni monitoring na reprezentativnim lokalitetima (zaštićena područja, Natura 2000 lokaliteti, agroekosistemi). Monitoring može biti zasnovan na saradnji institucija, fakulteta, NVO i citizen science pristupu.
- Restauracija cvjetnih travnjaka i rubnih staništa U okviru projekata restauracije biodiverziteta predvidjeti obnovu degradiranih travnjaka, livada i tradicionalnih pejzaža koji su ključni za oprašivače. Mjera je niskog troška i može se finansirati kroz projekte (LIFE, IPA, CEPF).
- Pilot agroekološke mjere za oprašivače U saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede testirati jednostavne mjere:
 - o cvjetne trake uz parcele
 - o kasnije košenje livada
 - o očuvanje zelenih ograda i suhozida
 - o smanjenje pesticida u pilot područjimaMjere se mogu integrisati u IPARD ili nacionalne subvencije.
- Podrška pčelarstvu kao mjeri očuvanja biodiverziteta Razviti, u saradnji sa Minsitarstvom poljoprivrede programe podrške ekstenzivnom pčelarstvu u planinskim i ruralnim područjima kao instrument očuvanja staništa i ruralnog razvoja.
- Edukacija i uključivanje lokalnih zajednica Sprovesti kampanje o značaju oprašivača i jednostavnim praksama zaštite kroz škole, mjesne zajednice i poljoprivredne savjetodavne službe. Zaštita oprašivača predstavlja priliku da Crna Gora uz relativno ograničene finansijske resurse ostvari značajan doprinos očuvanju biodiverziteta, jačanju otpornosti poljoprivrede i razvoju lokalnih ekonomija. Uključivanje konkretnih i mjerljivih mjera u Nacionalnu strategiju biodiverziteta doprinijelo bi usklađivanju sa evropskim politikama, jačanju pregovaračke pozicije u Poglavlju 27 i povećanju dostupnosti međunarodnog finansiranja za restauraciju prirode.

Realizovano: Djelimično

Obrazloženje: Oprašivači su uključeni sa ostalim značajnim grupama u okviru operativnih ciljeva i aktivnosti vezanih za istraživanje izrade baze podataka, genetska istraživanja, monitoring građansku nauku uključenje u obrazovne programe. Kada smo objedinjavali aktivnosti povezani su sa ostalim grupama. Popis vrsta, utvrđivanje stanja populacija, genetska analiza, izrada monitoring protokola i sprovođenje monitoring su dovoljni jer za ovu grupu organizama, sprovedena su ograničena istraživanja, očekivani broj vrsta koje treba istražiti je više od 2000 (Lepidoptera, Hymenoptera,

Diptera, Coleoptera, Hemiptera) za što je potrebno dosta vremena. Aktivnosti vezane za oprašivače su dodate u smjernice

Dio koji se tiče ZP (sa ekološkim koridorima) i restauracije:

U okviru akcionog plana i mjera restauracije predviđeno je sledeće:

Aktivnost 1.2.1.2. Izraditi sveobuhvatnu analizu degradiranih ekosistema, uključujući prostornu distribuciju, uzroke degradacije i stepen ugroženosti i identifikovati prioritetne oblasti za restauraciju
Relevantan indikator: Identifikovana prioritetna područja za restauraciju ekosistema od visokog značaja za biodiverzitet, poljoprivredu, klimatsku otpornost i ekosistemske usluge

Aktivnost 1.2.2.1. Primijeniti mjere restauracije u identifikovanim prioritetnim oblastima

Relevantan indikator: – Najmanje 50% intervencija odnosi se na ekosisteme visokog značaja za biodiverzitet, poljoprivredu, klimatsku otpornost i ekosistemske usluge.

Aktivnost 1.2.2.2. Uspostaviti sistem monitoringa efekata restauracije, koji je dio nacionalnog sistema monitoringa biodiverziteta(OC4.6)

Relevantan indikator: Monitoring se sprovodi na najmanje 80% restauriranih lokacija

Akteri/nosioci aktivnosti: MERS, MPŠV, AZŽS, MPPUDI, MRiE, ME, MF, Univerziteti, NVOs, stručnjaci, Uprave, Instituti, privatni sektor., itd.

U smjernicama je bliže definisano da se restauracija i monitoring njenih efekat odnosi na sledeće:

- Sistem restauracije i monitoringa efekata, usmeriti na polinatore, pesticide, poljoprivredu visokih biodiverzitetskih vrijednosti i agro-ekološke prakse, smanjenje zagađena zemljišta, obezbeđivanje slobodnog protoka rijeka i revitalizaciju šuma, prateći ekološke principe.

U okviru strateškog cilja dva, operativni ciljevi, mjere i aktivnosti koje uključuju polinatore i njihova staništa, predstavljene su niže:

A.2.1.1.3. Mapirati zaštitne šume i dodatne oblasti od značaja za uključivanje u OECM koncept i usvojiti OECM plan za proširenje teritorija pod zaštitom 2.1.1.5. Proglasiti dodatne tritorije pod zaštićenim područjima, u odnosu na PPCG do 2040, crvene liste i plana za proglašenje novih zaštićenih područja; A.2.1.3.2. Mapirati prioritetne i ugrožene ekološke koridore i pejzažne oblasti i razviti nacionalni plan i indeks ekološke povezanosti; A.2.1.3.4. Uspostaviti minimum 5 funkcionalnih koridora za migratorne vrste, vode, poljoprivredne i šumske ekosisteme u skladu sa principima klimatske otpornosti, nacionalnim i internacionalnim planovima uz monitoring efekata.

Smjernice koje dalje definišu aktivnosti u odnosu na komentar su sledeće:

- OECM područja mogu uključivati i zone koje imaju određeni oblik pravne zaštite, ali ne nužno radi očuvanja staništa i vrsta (npr. zone za zaštitu voda, područja za kontrolu poplava, agrošumski pejzaži, vojni prostori sa ograničenim pristupom). Dodatne oblasti koje se mogu staviti u službu OECM pristupa su staništa divljih oprašivača poput poluprirodnih travnjaka, dodatne oblasti zaštite morskih područja, ribolovna zaštitna područja, brakične vode, zone oko podvodnih kablova, agro-ekološke područja i koridori sa konzervacionim mjerama.
- U koherentnoj mreži, zaštićena područja ne treba posmatrati izolovano, već ih treba razmatrati zajedno sa ekološkim koridorima koji pomažu u sprečavanju genetske izolacije, omogućavaju migraciju vrsta, olakšavaju prilagođavanje klimatskim promenama i, generalno, održavaju i unapređuju zdrave ekosisteme. Obezbeđivanje prostora za prirodu u poljoprivrednim područjima vraćanjem najmanje 10% poljoprivrednog područja pod karakteristike predjela visoke raznolikosti treba da doprinese koherentnosti mreže. Pored toga, za slatku vodu, Okvirna direktiva o vodama uključuje kontinuitet rijeka kao element podrške za ekološki status vodnih tela, čime se utvrđuju zahtjevi za mjere za održavanje ili ponovno uspostavljanje povezanosti. Posebna pažnja treba biti posvećena područjima od važnosti za klimatske promjene, ribe i polinatore.

Struktura NBSAP-a je postavljena na način da smjernice bliže određuju fokus aktivnosti.
U analizi zaštićenih područja sa dijelom o restauraciji, dat je detaljan nalaz važnosti polinatora, tj. oprašivača i njihove zaštite.

MINISTAR

Damjan Čulafić

